

Hafnarfjörður, 3. júní 2025

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kynjanna nr. 150/2020 og lögum um stjórnslu jafnréttismála nr. 151/2020 (jafnlaunakerfi) – DMR250440224. Birt í samráðsgátt stjórnvalda 2. júní 2025.

Eins og nágildandi regluverk er uppsett er innbyrðis ósamræmi í því. Eina lagaskilyrðið sem er fyrir hendi um jafnlaunavottun, gagnvart fyrirtækjum, kveður á um að jafnlaunakerfi þurfi að uppfylla kröfur staðalsins ÍST 85:2012 til að hljóta vottun og þessa vottun þurfi að endurnýja á þriggja ára fresti. Ekki er minnst einu orði á svokallaða millivottun árin tvö sem eru milli lögbundinnar skyldu til endurnýjunar jafnlaunavottunar.

Skv. regluverkinu eru það sérstakir vottunaraðilar sem sjá um framangreinda vottun. Sú krafa er gerð á vottunaraðila skv. staðlinum ISO 17021, sem vísað er til í reglugerð nr. 1030/2017, að þeir framkvæmi umrædda millivottun. Þetta tvennt stangast á, fyrirtækjunum er ekki lögskylt að láta þessa millivottun fara fram en vottunaraðilunum er skylt að láta millivottunina fara fram.

Þegar vottunaraðilar hafa gert samninga um þjónustu við fyrirtæki, til að framkvæma jafnlaunavottun, hafa þau haldið því fram að fyrirtækin þurfi einnig að semja um að þessi millivottun fari fram – og því fylgir viðbótarkostnaður sem er þó ærinn fyrir. Í þeirri trú að fyrirtækjum hafi verið þetta lögskylt hafa verið gerðir fjölmargir samningar þar sem fyrirtækin undirgangast þessa skyldu skv. samningi við vottunaraðilana.

Svo var háttað hjá því fyrirtæki sem undirritaður starfar hjá. Undirritaður fékk ábendingu um að í einu tilfelli hefði fyrirtæki fengið undanþágu frá vottunaraðila um að láta þessa millivottun fara fram þar sem það var dregið í efa að skylt væri að láta slíka vottun fara fram.

Undirritaður beindi því fyrirspurn til þess fyrirtækis sem samið hafði verið um að myndi sjá um jafnlaunavottunina og óskaði eftir því að millivottun yrði ekki framkvæmd. Því var hafnað af vottunaraðilanum og bent á Jafnréttisstofu. Haft var samband við Jafnréttisstofu sem upplýsti um að þar væri vitneskja um þessa aðstöðu og að ábendingu hefði verið komið til Forsætisráðuneytisins, sem fór með málaflokkinn á þessum tíma.

Haft var samband við Forsætisráðuneytið. Þaðan kom mjög loðið svar en ein röksemdin fyrir því að þetta væri eins og það ætti að vera var sú að upplýsingar um kostnað við millivottanir kæmu fram á heimasíðu vottunaraðila. Það var að mati undirritaðs ansi framsækin túlkun á gjaldlagningarheimildum í tengslum við lögbundna íþyngjandi skyldu.

Þar sem ráðuneytið lagðist á sveif með hagaðila gegn hagsmunum þeirra fyrirtækja sem lögskylt er að láta jafnlaunavottun fara fram var leitað til umboðsmanns Alþingis.

Hann sendi ráðuneytinu bréf og lagði fyrir það nokkrar skýrar og áleitnar spurningar. Umboðsmaður lauk síðan málinu með því að vísa til þess að Forsætisráðuneytið hefði, a.m.k. að hluta, tekið undir framkomnar athugasemdir og hygðist endurskoða vottunarferlið skv. lögum nr. 150/2020; <https://www.umbodsmadur.is/alit-og-bref/mal/nr/10381/skoda/mal/>

Nánar segir um bréf ráðuneytisins í bréfi umboðsmanns: „Hins vegar meggi taka undir þau sjónarmið sem fram koma í bréfi umboðsmanns að ferlið sé ekki að fullu fyrirsjáanlegt fyrir fyrirtæki og stofnanir.

Þar með eigi þau erfiðara um vik að átta sig á þeim kröfum sem gerðar eru til vottunaraðila og þeim heildarkostnaði sem hlýst af þjónustunni. Loks segir í svarbréfi ráðuneytisins að tilgangurinn með staðlinum ISO 17021 sé að tryggja faglega aðkomu vottunaraðila að vottunarferlinu og snúi hann fyrst og fremst að verklagi þeirra fagmanna sem að því koma. Með vísun í staðalinn í reglugerð nr. 1030/2017 hafi ekki verið stefnt að því að leggja auknar kröfur á fyrirtæki og stofnanir enda þurfi íþyngjandi ákvarðanir stjórnvalda að byggja á skýrri heimild í lögum. Forsætisráðherra hafi borist minnisblað jafnréttisstofu 22. febrúar 2023 um viðhaldsúttektir vegna jafnlaunavottunar, þar sem m.a. komi fram það sjónarmið að heppilegra væri að skilyrði um viðhaldsvottanir væru orðuð með skýrari hætti í lögum. Afrit af minnisblaðinu fylgdi svarinu. Ráðuneytið ráðgeri að hefja endurskoðun á vottunarferlinu, m.a. að því er lýtur að árlegum milliúttektum og því hvort hægt sé að undanskilja kröfu um milliúttektir samkvæmt staðlinum ISO 17021.“

Nú er sú staða uppi að vottunaraðilinn hefur óskað eftir því að fundinn verði tími á næstu vikum til að hann geti framkvæmt millivottun skv. samningi aðila. Undirritaður hefur upplýsingar um að fleiri fyrirtæki hafi fengið sambærilegar óskir frá vottunaraðilum. Vísar þeir allir til þess að fyrirtækin hafi undirgengist þessa skyldu skv. samningum.

Undirritaður afþakkaði það að fá heimsókn frá vottunaraðila á þeim grundvelli að fyrirtækið hefði verið í rangri trú þegar skrifað var undir samning þar sem samþykkt var að láta millivottun fara fram. Vottunaraðilinn sjálfur hefði haldið því fram að fyrirtækjunum væri þetta skylt.

Í áformum ráðuneytisins kemur fram að stefnt er að því að leggja fram frumvarp um þessar breytingar á vorþingi 2026. Skv. því liggur fyrir að löggjöfin sem um þetta gildir verður óbreytt þangað til og þar með engin lögskylda á hendur fyrirtækja að láta millivottun fara fram.

Það er því skorað á ráðuneytið að gera strax viðeigandi breytingar á því regluverki sem snýr að vottunaraðilum þannig að ekki hvíli lengur skylda á þeim til að láta þessar millivottanir fara fram. Að öðrum kosti er raunveruleg hættu á því að vottunaraðilar og fyrirtæki, sem ekki sætta sig við aukinn kostnað vegna millivottunar, þurfi að takast á um málið fyrir dómstólum. A.m.k. ef vottunaraðilar halda til streitu þeirri kröfu sinni að fyrirtæki sem hafa skrifað undir samninga um að millivottun eigi að fara fram skuli standa við þá samningsskuldbindingu sína.

Verði það niðurstaðan mun kostnaður vegna þessa málaflokks stórukast. Og auk vottunaraðilanna sjálfra, sem hafa fengið verkefni á gullfati, bætast lögmenn og dómarmar í þann hóp sem fá viðbótarverkefni við að reyna að greiða úr flækjunni.

Virðingarfyllt,

Gunnar Ármannsson, lögmaður VHE ehf.

Melabraut 23-25, 220 Hafnarfirði

gunnar@vhe.is

VHE ehf. er fyrirtæki með rúmlega 200 starfsmenn, þar af 15-20 konur á hverjum tíma sem fæstar sinna sömu störfum og karlar. Fyrirtækinu er engu að síður lögskylt að láta fara fram jafnlaunavottun.